

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

РІШЕННЯ

від 11 жовтня 2021 року

№ 100/1

Про стан виконання рішення Комітету
№ 75/3 від 07 квітня 2021 року стосовно
масової загибелі птахів, в тому числі
червонокнижних видів, на території Херсонської
області, зокрема біосферного заповідника «Асканія-Нова».

На засіданні Комітету 07 квітня 2021 року було розглянуто питання стосовно масової загибелі птахів, в тому числі червонокнижних видів, на території Херсонської області, зокрема біосферного заповідника «Асканія-Нова» та за наслідками розгляду Рішення Комітету № 75/3 надіслано до Кабінету Міністрів України, Офісу Генерального прокурора, Державної екологічної інспекції України, Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Національної поліції України, обласних державних адміністрацій.

Щодо рекомендацій обласним державним адміністраціям розглянути питання стосовно заборони застосування пестицидів на основі бродіфакуму згідно з нормами статті 49 Закону України «Про тваринний світ» (пункт 2.3 Рішення Комітету № 75/3) облдержадміністрації повідоми наступне:

- Львівською облдержадміністрацією направлено відповідні листи до Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерства аграрної політики та продовольства України щодо заборони застосування пестицидів на основі бродіфакуму;

- Закарпатська облдержадміністрація підтримала заходи щодо обмеження та контролю за використанням пестицидів і агрохімікатів в межах земель природоохоронного призначення та на окремих територіях;

- Вінницькою, Волинською, Запорізькою, Київською, Луганською, Тернопільською, Харківською, Черкаською та Чернігівською облдержадміністраціями проведено роз'яснювальні роботи на місцях про дотримання правил використання та застосування отрутохімікатів, створено пам'ятки щодо безпечного використання, транспортування та зберігання

пестицидів згідно умов чинного законодавства та направлено рекомендації утриматися від застосування препаратів на основі бродіфакуму для подальшого інформування громадян;

- Кіровоградська та Дніпропетровська облдержадміністрації посилять контроль за дотриманням агропідприємствами, установами, організаціями та громадянами законодавства під час застосування, транспортування, зберігання пестицидів та агрохімікатів;

- Івано-Франківська та Рівненська облдержадміністрації розглядають можливість прийняття рішення щодо обмеження використання пестицидів (зокрема бродіфакуму) та агрохімікатів, з встановленням охоронних зон з особливим режимом природокористування;

- Донецькою облдержадміністрацією опрацьовується доцільність включення питання у порядок денний чергового засідання щодо заборони застосування отрутохімікатів на основі бродіфакуму на окремих територіях;

- Житомирська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Хмельницька та Чернівецька облдержадміністрації відповідь не надали.

На засіданні Комітету 22 вересня 2021 року було заслухано інформацію народного депутата України, голови підкомітету з питань лісових ресурсів, об'єктів тваринного та рослинного світу, природних ландшафтів та об'єктів природно-заповідного фонду Овчинникової Ю.Ю. про необхідність розгляду питання стосовно масової загибелі птахів, в тому числі червонокнижних видів, на території Херсонської області, зокрема біосферного заповідника «Асканія-Нова» з метою контролю виконання рішення Комітету № 75/3 від 07 квітня 2021 року. Комітет прийняв рішення направити відповідні запити до Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, Херсонської обласної державної адміністрації та Херсонської обласної прокуратури.

До Комітету надійшли наступні інформаційно-аналітичні матеріали про виконання Рішення Комітету від 07 квітня 2021 року № 75/3 стосовно масової загибелі птахів, в тому числі червонокнижних видів, на території Херсонської області, зокрема біосферного заповідника «Асканія-Нова».

Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України листом № 25/1-11/21092-21 від 04.10.2021 поінформувало наступне.

Відповідно до статті 49 Закону України «Про тваринний світ», з метою запобігання загибелі тварин і погіршенню середовища їх існування Міндовкілля листом від 06.04.2021 № 25/1-12/7020-21 погоджено пропозицію Херсонської обласної державної адміністрації щодо заборони застосування на території Херсонської області, у межах 40-кілометрової зони навколо Біосферного заповідника «Асканія-Нова», родентицидів з діючою речовиною «бродіфакум».

Розроблено проекти законів «Про внесення змін до Кримінального кодексу України стосовно посилення відповідальності за кримінальні правопорушення проти довкілля» і «Про внесення змін до Кодексу України про

адміністративні правопорушення в частині посилення відповідальності у сфері охорони природи, використання природних ресурсів», які подано на розгляд Уряду.

Відповідно до наказу Міндовкілля від 15.03.2021 № 186 створено Робочу групу з питань недопущення загибелі диких тварин при веденні сільського господарства (далі – Робоча група), до складу якої, окрім представників державних органів влади, увійшли відповідні спеціалісти Інституту агроекології і природокористування, Інституту сільськогосподарської мікробіології та агропромислового виробництва, Інституту захисту рослин, Інженерно-технічного інституту «Біотехніка» Національної академії аграрних наук України та Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена Національної академії наук України, а також представники громадських організацій: WWF Україна, Громадської спілки «Всеукраїнська асоціація мисливців та користувачів мисливських угідь», Громадської організації «Екоправо-Київ».

Державною екологічною інспекцією України (вих. № 11177/4.2/3-3-21 від 04.10.2021) на виконання підпункту 2 пункту 2 Рішення Комітету доручено територіальним та міжрегіональним територіальним органам посилити здійснення в межах повноважень контролю за дотриманням агропідприємствами, установами, організаціями та громадянами законодавства під час застосування пестицидів та агрохімікатів.

За період із квітня 2021 по вересень 2021 року Держекоінспекцією здійснено понад 330 заходів контролю агропідприємств, установ, організацій та громадян. За результатами виявлено 170 порушень вимог природоохоронного законодавства, накладено штрафів на суму понад 28000 грн.

Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів листом № 13.2.1-6/6794 від 05.10.2021 повідомляє, що головним управлінням Держпродспоживслужби в Херсонській області у 2021 році у сфері захисту рослин проведено 262 перевірки суб'єктів господарювання, за результатами яких надані 80 приписів про усунення виявлених порушень. Складені протоколи на відповідальних осіб про адміністративне правопорушення, винесено постанови про накладення адміністративного штрафу у розмірі 680 гривень. Перевірено виконання приписів на 73 підприємствах.

На виконання доручення Прем'єр-міністра України проведено 64 позапланові перевірки підприємств, які займаються торгівлею пестицидами та агрохімікатами. Перевірки проведені у сферах захисту рослин, дотримання санітарного законодавства, захисту прав споживачів. При цьому порушення вимог законодавства виявлено у 38 випадках, видано 38 приписів щодо усунення порушень, у 9 випадках застосовані адміністративно-господарські санкції на суму 11,145 тис. грн.

На виконання дотримання вимог розпорядження голови обласної державної адміністрації від 15 липня 2021 року № 592 «Про заборону застосування на території Херсонської області в межах 40-кілометрової зони

Біосферного заповідника «Асканія-Нова» Державними фітосанітарними інспекторами Головного управління Держпродспоживслужби в Херсонській області проводяться заходи державного нагляду (контролю), застосування бродіфакуму у визначеній 40-кілометровій зоні. На разі, як повідомлено Держпродспоживслужбою, таких фактів не виявлено.

Також Держпродспоживслужба листом №13.2.1-6/2100 звернулася до Ради національної безпеки і оборони України щодо внесення змін до регламентів застосування сильнодіючих хімічних речовин – родентицидів, а саме:

- Державних санітарних правил «Транспортування, зберігання та застосування пестицидів у народному господарстві» ДСП 8.8.1.2.001-98, зокрема у підпункті 6.6.8 пункту 6.6 розділу «Застосування» врегулювати питання щодо безпечного розміщення принад на сільськогосподарських угіддях (Міністерство охорони здоров'я України);

- регламентів застосування родентицидів в частині «Спосіб, час обробок, обмеження», вказуючи при цьому, що приманки закладаються в нори мишоподібних гризунів з послідувачим обов'язковим їх згоранням, оскільки в регламентах їх застосування немає чіткого визначення їх розміщення (Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України).

Національна поліція України (вих. лист №11993/05/24-2021 від 01.10.2021) повідомляє, що слідчим управлінням ГУНП в Херсонській області здійснюється досудове розслідування в окремому кримінальному провадженні, розпочатому 11.01.2021 за частиною 2 статті 239 (Забруднення та псування земель) Кримінального кодексу України за фактом загибелі на території заповідника «Асканія-Нова» червонокнижних журавлів. У листі зазначено, що ГУНП в Херсонській області посилено заходи щодо попередження загибелі птахів на території біосферного заповідника «Асканія-Нова». Для патрулювання території заповідника залучено групу реагування патрульної поліції відділення поліції № 3 Каховського районного відділу поліції ГУНП в Херсонській області, якою здійснювався об'їзд земель, прилеглих до меж заповідника та контролювався рух транспорту, задіяного на виконання сільськогосподарських робіт.

Також, поліцейськими розповсюджуються серед сільгосп підприємств роз'яснювальні та консультативні матеріали щодо безпечного застосування засобів захисту рослин, розроблені працівниками ГУ Держпродспоживслужби в Херсонській області.

Херсонською обласною державною адміністрацією видано розпорядження голови обласної державної адміністрації від 15 липня 2021 року № 592 «Про заборону застосування на території Херсонської області в межах 40-кілометрової зони Біосферного заповідника «Асканія-Нова» (вих. лист № 12383/0-21/01-01-15/313-11818 від 30.09.2021).

Листом від 20 серпня 2021 року № 01-8-2041/0/21/013.2.2 «Про перегляд умов існуючих договорів оренди» Департамент захисту довкілля та природних ресурсів обласної державної адміністрації звернувся до голів сільських,

селищних та міських рад з настійною рекомендацією здійснити перегляд умов існуючих договорів оренди по землях, що увійшли до визначеної 40-кілометрової зони, у частині заборони застосування родентицидів з діючою речовиною бродіфакум.

Листом від 24 вересня 2021 року № 4126-019/0/21/013.2.2-2311 «Про надання інформації» Департамент захисту довкілля та природних ресурсів обласної державної адміністрації надав Головному управлінню Національної поліції в Херсонській області, Державній екологічній інспекції Південного округу (Херсонська та Запорізька області) та Головному управлінню Держпродспоживслужби в області інформацію по землевласникам/землекористувачам сільськогосподарських угідь у межах визначеної 40-кілометрової зони Біосферного заповідника «Асканія-Нова».

Департаментом розвитку сільського господарства та зрошення проводиться інформаційно-роз'яснювальна робота з аграріями області стосовно дотримання правил використання і застосування отрутохімікатів.

З початку поточного року проведено 385 організаційних нарад (з них 352 в режимі – online), та надано 12 інтерв'ю. Інформацію щодо правил транспортування, зберігання та застосування пестицидів у народному господарстві висвітлюється на електронних платформах обласної державної адміністрації.

Також, під час підготовки полів під посів озимих культур, 12 та 18 серпня 2021 року Департаментом розвитку сільського господарства та зрошення обласної державної адміністрації проведено інформаційні наради з метою доведення до суб'єктів господарювання, які мають в обробітку землі, необхідності проведення профілактичних заходів, спрямованих на обмеження чисельності мишоподібних гризунів. Наради проходили за участі голів районних державних адміністрацій, територіальних громад та інших установ.

За інформацією Національної академії аграрних наук України (вих. лист № 4-6/240 від 04.10.2021 на виконання доручення Секретаріату Кабінету Міністрів України №15681/5/1-21 від 28.09.2021) співробітниками Біосферного заповідника «Асканія-Нова» імені Ф.Е. Фальц-Фейна НААН ведеться постійний моніторинг ситуації із загибеллю птахів на території заповідника та його регіону. Всього виявлено 6 осередків загибелі сірих журавлів. Безпосередньо на території заповідника останні випадки падіжу з ознаками отруєння цього виду зареєстровано 5 травня 2021 року. Про всі випадки падіжу поінформовано Національну поліцію України, органи Держпродспоживслужби, екологічної інспекції, які виїздили на місце події, брали проби, порушували кримінальні справи. Безпосередньо на території заповідника за період з 2 січня по 5 травня 2021 р. виявлено 2355 особин загиблих птахів, а в його регіоні, де здійснювався в основному пошук сірих журавлів ще 270 особин. Всього 2625 особин 22 видів. Сумарні збитки, нанесені природі складають 14 810 180 гривень.

Внесені пропозиції установи частково враховані в Розпорядженні Голови Херсонської обласної державної адміністрації від 15 липня 2021 р. № 592 «Про

заборону застосування на території Херсонської області в межах 40-кілометрової зони Біосферного заповідника «Асканія – Нова» ім. Ф.Е. Фальц-Фейна НААН родентицидів з діючою речовиною бродіфакум». Також було запропоновано і задіяно до участі в проведенні експериментальних робіт із застосування родентициду біологічного походження продукції Інженерно-технологічного інституту «Біотехніка» НААН на землях одного із найбільших орендарів земель в регіоні біосферного заповідника - ЮТС «Агропродукт». Установою також надавалися пропозиції до Робочої групи Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України з зазначеного питання стосовно внесення змін до Державних санітарних правил «Транспортування, зберігання та застосування пестицидів у народному господарстві» ДСП 8.8.1.2.001-98 та Закону України «Про тваринний світ».

Проведено серпневий щорічний облік птахів у регіоні заповідника, який показав суттєве (в рази) скорочення, в порівнянні з серпнем 2020 року чисельності особин окремих видів з рядів Соколоподібні, Гусеподібні, та з Горобцеподібні із родини Воронові.

На даний час формується осіннє угруповання мігруючих птахів на території заповідника. Станом на 29 вересня 2021 р. на території заповідника зосередилось 5338 сірих журавлів, 7400 огара, 480 крижня, 350 особин малої чирянки та інші птахи. Дотримання обмежень із застосування родентицидів антикогулятивної дії в регіоні зберігається актуальним.

За інформацією Херсонської обласної прокуратури (вих. лист № 09/2-674-21 від 01.10.2021) до підрозділів поліції Херсонської області надійшло 27 повідомлень про масову загибель об'єктів тваринного світу на території біосферного заповідника «Асканія Нова» та прилеглих територіях у Херсонській області. За результатами їх розгляду розпочато кримінальні провадження № 1202123000000203 за ознаками кримінального правопорушення, передбаченого ст. 247 КК України, № 12021230250000007 з попередньою правовою кваліфікацією за ч. 2 ст. 239 КК України та № 12021231250000052 за ч. 2 ст. 367 КК України.

У ході досудового розслідування за допомогою фахівців заповідника, а також на підставі фактичних даних, що були зафіксовані внаслідок проведених слідчих дій (оглядів місць виявлення загиблих птахів) була окреслена територія в радіусі 30 км навколо заповідника, яка складає приблизну відстань щоденних перельотів птахів з місця ночівлі до місць годування на полях.

У зазначену зону потрапило 48 сільськогосподарських підприємств, які займаються вирощуванням різноманітних, переважно зернових культур.

У рамках проведення досудового розслідування вищевказаних кримінальних проваджень проведено огляди 60 земельних ділянок загальною площею близько 5,5 тис. га, 12 обшуків, допитано 58 осіб з числа працівників біосферного заповідника, контролюючих органів, сільськогосподарських підприємств, отримано висновки інженерно-екологічної, судово-ветеринарної та судово-економічної експертизи, витребувано матеріали перевірок суб'єктів

господарювання з Головного управління Держпродспоживслужби в Херсонській області та Державної екологічної інспекції в Херсонській області.

За результатами проведення досудового розслідування кримінального провадження № 1202123000000203 встановлено, що агрономом одного з сільськогосподарських підприємств, розташованого в Каховському районі Херсонської області, у період грудня 2020 року – січня 2021 року порушено правила використання та застосування пестицидів, допущено порушення вимог законодавства про захист рослин, зокрема правил, установлених для боротьби зі шкідниками при обробці полів, розташованих на території об'єднаної територіальної громади Асканія-Нова Каховського району Херсонської області, що спричинило загибель птахів.

Агроному повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ст. 247 КК України, а саме щодо порушення законодавства про захист рослин, зокрема правил, установлених для боротьби зі шкідниками, що спричинило тяжкі наслідки.

07.07.2021 обвинувальний акт у провадженні направлено до Чаплинського районного суду Херсонської області, який перебуває на розгляді.

Крім того, в інших кримінальних провадженнях на цей час триває проведення додатково призначених двох судово-ветеринарних, судової експертизи матеріалів, речовин та виробів, комплексної судової ветеринарно-грунтознавчої експертизи, заплановано додаткові допити та вилучення додаткової документації за ухвалами та запитамі, які перебувають на розгляді.

Також Каховською окружною прокуратурою Херсонської області за результатами вивчення стану дотримання вимог природоохоронного законодавства та моніторингу ситуації щодо масової загибелі червонокнижних птахів на території біосферного заповідника «Асканія-Нова» протягом 2021 року до суду направлено 7 позовів про внесення змін до договорів оренди, укладених Асканія-Нова селищною радою із суб'єктами господарювання, щодо земельних ділянок загальною площею понад 2 тис. га, частина яких знаходиться на території буферної зони біосферного заповідника «Асканія-Нова».

На цей час рішеннями господарського суду Херсонської області задоволено 5 позовних заяв органів прокуратури, внесено зміни до 5 договорів оренди землі площею 1216 га. Судом внесено зміни до договорів та встановлено обмеження щодо зміни цільового призначення земельної ділянки на весь строк дії договору; організації території і сівозміни, обробітку ґрунту, внесення добрив та використання засобів захисту рослин наземним способом на полях; проведення лісомеліоративних, протипожежних, рекреаційних, санітарно-оздоровчих заходів здійснювати відповідно до законодавства за погодженням із адміністрацією біосферного заповідника «Асканія-Нова».

Також встановлено обмеження у вигляді заборони будівництва промислових та інших об'єктів; розвитку господарської діяльності, яка може призвести до негативного впливу; прокладання доріг і трубопроводів, розміщення нових населених пунктів, промислових підприємств і

господарських об'єктів; штучного зрошення полів ближче 1000 м від заповідної зони; застосування мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин літальними апаратами; мисливства та полювання, відстрілювання і відловлювання тварин; влаштування місць для масового відпочинку населення; випалювання стерні, бур'янів; інших видів господарської діяльності, які можуть спричинити негативний вплив на заповідну зону.

До цього часу не виконані наступні рекомендації Комітету:

не внесено на розгляд Верховної Ради України законопроект щодо обмеження використання пестицидів та агрохімікатів в межах природно-заповідного фонду й інших природоохоронних територій, зокрема встановлення відповідних охоронних зон з особливим режимом природокористування;

не внесено зміни до Державних санітарних правил «Транспортування, зберігання та застосування пестицидів у народному господарстві» ДСП 8.8.1.2.001-98, зокрема у частині відкритого застосування отрутохімікатів;

не переглянуто Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні;

не розроблено відповідні нормативні акти щодо мінімізації впливу діяльності агропідприємств і фермерських господарств на мігруючі види птахів та посилення контролю й відповідальності за застосування отрутохімікатів у сільському господарстві.

За результатами обговорення, **Комітет в и р і ш и в:**

1. Інформацію взяти до відома.
2. Рекомендувати Кабінету Міністрів України вжити заходів щодо прискорення виконання рекомендацій Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування від 07.04.21 року щодо:
 - розроблення і внесення на розгляд Верховної Ради України законопроекту щодо обмеження використання пестицидів та агрохімікатів в межах природно-заповідного фонду й інших природоохоронних територій, зокрема встановлення відповідних охоронних зон з особливим режимом природокористування;
 - внесення змін до Державних санітарних правил «Транспортування, зберігання та застосування пестицидів у народному господарстві» ДСП 8.8.1.2.001-98, зокрема у підпункті 6.6.8 пункту 6.6 розділу «Застосування» врегулювання питання щодо безпечного розміщення прилад на сільськогосподарських угіддях;
 - перегляду Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні з метою адаптації до законодавства ЄС;
 - розроблення відповідних нормативних актів щодо мінімізації впливу діяльності агропідприємств і фермерських господарств на мігруючі

види птахів та посилення контролю й відповідальності за застосування отрутохімікатів у сільському господарстві;

- внесення змін до регламентів застосування родентицидів в частині «Спосіб, час обробок, обмеження», вказуючи при цьому, що приманки закладаються в нори мишоподібних гризунів з послідуєчим обов'язковим їх згоранням, оскільки в регламентах їх застосування немає чіткого визначення їх розміщення;

3. Рекомендувати Державній екологічній інспекції України, Державній службі України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, Національній поліції України, Херсонській обласній прокуратурі, Херсонській облдержадміністрації продовжувати здійснювати в межах повноважень контроль за дотриманням агропідприємствами, установами, організаціями та громадянами законодавства під час застосування пестицидів та агрохімікатів.

4. Доручити Голові Комітету звернутися до Ради національної безпеки і оборони України щодо необхідності внесення змін до регламентів застосування сильнодіючих хімічних речовин – родентицидів.

5. Рішення направити до Кабінету Міністрів України, Державної екологічної інспекції України, Державної служби України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів, Національної поліції України, Херсонської обласної прокуратури, Херсонської облдержадміністрації.

6. Контроль за виконанням цього Рішення покласти на народного депутата України, голову підкомітету з питань лісових ресурсів, об'єктів тваринного та рослинного світу, природних ландшафтів та об'єктів природно-заповідного фонду Овчинникову Юлію Юріївну.

Голова Комітету

О. БОНДАРЕНКО